

In dit nummer

1

- Gedeputeerde onder indruk innovatie glastuinbouw

2

- Symposium Natural health from food

3

- Huisvesting arbeidsmigranten
- Kunst in de Kas, 14e editie

4

- Bezoek aan Floriade
- Nieuwe dekwassers voor Greenpride

Colofon

Coördinatie/PR

Jannie Hoogeveen,
Stichting Tuinbouw Emmen

Redactie

Bert Peters Communicatie Advies

Productie

Van Liere Media, Emmen

Stichting Tuinbouw Emmen
Postbus 30001, 7800 RA Emmen
tel (0591) 689590, fax 658288
tuinbouw@emmen.nl
www.tuinbouwemmen.nl

Gedeputeerde onder indruk van innovatie

De Drentse gedeputeerde Ard van der Tuuk (PvdA) heeft onder meer Economische Zaken en Innovatie in zijn portefeuille. Nadat hij tijdens een conferentie in de Stenden Hogeschool in Emmen kennis maakte met de innovatie in de glastuinbouw nam hij graag de uitnodiging van de Stichting Tuinbouw Emmen aan voor een bedrijfsbezoek aan het Business Center Klazienaveen (BCK). Daar stelde van der Tuuk zich op de hoogte van de ontwikkelingen bij de testteelten.

Nieuwe kansen voor glastuinbouw

Projectmanager Innovatieplatform Biobased Agribusiness Jolanda Heistek praatte de gedeputeerde bij over de biobased innovaties. In de kassen van BCK worden sinds 2009 innovatieve producten geteeld. Het gebruik van natuurlijke grondstoffen voor gezonde voeding, ecologisch verantwoorde cosmetica en fijn chemicaliën is sterk in opkomst. Bovendien wil de farmaceutische industrie steeds vaker natuurlijke grondstoffen uit planten als bron voor medicijnen. Hierbij is het noodzakelijk om op een marktconforme, efficiënte en zeer gecontroleerde manier grote hoeveelheden hoogwaardige plantstoffen (Phyto) te produceren. Glastuinbouw is hiervoor zeer

geschikt. Door een drastische wijziging van de huidige strategie en door intensieve samenwerking met kennisinstellingen kunnen in Emmen hoogwaardige, kennisintensieve en goed geoutilleerde proef- en productielocaties worden gecreëerd: Phyto Glasshouse Applications (PGA&I). Hierdoor ontstaat een compleet nieuwe dimensie met de industriële teelt van planten en inhoudsstoffen voor de glastuinbouw. Op verzoek van de sector is de afspraak gemaakt dat de Stichting Tuinbouw Emmen het initiatief neemt om in het noordelijke gebied de kennismotor voor de phyto toepassingen te worden.

Belangrijke rol voor proeftuin

Gedeputeerde van der Tuuk was onder de indruk van het innovatieve vermogen van de glastuinbouw en vroeg zich af of de dynamiek van de jaren 80 weer terug kan komen in het tuinbouwgebied. Ron Peters verwacht dat veel van de testteelten uiteindelijk in Noord Nederland verbouwd gaan worden. De proeftuin is nodig om ontwikkelingen op gang te brengen maar zodra de industrie de testperiodes afgerond heeft komt er vraag naar teelten. Er is volgens gedeputeerde van der Tuuk dan ook geen tijd te verliezen. "Het vliegwielt moet op gang gebracht worden en dat gebeurt door deze innovatie. Het is mooi dat het vanuit de sector zelf komt en de provincie en de gemeente kunnen daarbij een zetje geven."

Gedeputeerde Ard van der Tuuk (links) krijgt uitleg van vader en zoon Peters

Natuurlijke gezondheid, uitdaging voor foodindustrie

De start van het symposium met een gezond buffet

Hoogleraar Renger F. Witkamp interviewt wethouder Houwing-Haisma en gedeputeerde Munniksma

Wethouder Houwing-Haisma en gedeputeerde Munniksma in gesprek met trendwatcher Adjiedj Bakas (midden)

Onlangs werd in het Dierenpark op de Es in Emmen een symposium georganiseerd door Food Circle en Healthy Ageing Network Noord-Nederland (HANNN). Ruim 120 mensen, afkomstig uit diverse sectoren van de voedingsmiddelenindustrie, kregen een aantrekkelijk programma voorgeschoteld, onder leiding van hoogleraar Renger F. Witkamp. De titel van het symposium, 'Natural Health from Food: een nieuw business perspectief', riep de nodige verwachtingen op en die kwamen ook uit. In zijn inleiding noemde Witkamp al dat Drenthe nationaal kampioen overgewicht is. Volgens hem heeft 50% van de Drentse inwoners overgewicht en maar liefst 15% ernstig overgewicht.

Gezond eten is lifestyle

Als een rode draad liep door alle verhalen de opvatting dat gezond eten niet alleen nodig is om ziektes te voorkomen of daarvan te herstellen, maar een lifestyle is om zo langer gezond en vitaal te blijven. Consumenten vragen steeds meer producten met natuurlijke componenten. Volgens Wethouder Nynke Houwing-Haisma beschikt Zuid-Oost Drenthe over een aantal cruciale aspecten om in de toekomst een grote rol te spelen in de Agro-Foodsector. Zo noemde zij het aanwezige areaal glas, uitstekende logistieke voorzieningen, de testmogelijkheden bij het Business Center Klazienaveen en het Duitse achterland. De Drentse gedeputeerde Rein Munniksma noemde ook de innovatieve kracht die Drentse ondernemers hebben maar zo zei hij: "Hoewel Noord-

Nederland veel diamantjes heeft zijn we ook weer veel te bescheiden om dat uit te dragen." Hij riep ondernemers dan ook op elkaar op te zoeken, kansen en mogelijkheden te verbinden en niet bang te zijn. "Het is de rol van de overheid om dat te stimuleren", zei de gedeputeerde.

Kansen voor nieuwe teelten

Jolanda Heistek, kwartiermaker Innovatieplatform Phyto Glasshouse Applications & Innovation (PGA&I), sprak over de innovatieve ontwikkelingen in de glastuinbouw. Zij nam haar gehoor mee in de huidige ontwikkelingen en noemde de kansen voor nieuwe teelten. Niet alleen de voedingsmiddelenindustrie maar ook de farmaceutische en chemische sector vragen natuurlijke bestanddelen die uit die nieuwe teelten gehaald kunnen worden. Nu al worden daar proeven mee gedaan bij Business Center Klazienaveen.

Behalve nieuwe teelten worden ook de toepassing van sensortechnologie en het overstappen van open gebieden naar kassen belangrijk in de toekomst. "In kassen kunnen teelten onder geconditioneerd omstandigheden groeien waardoor er een constante kwaliteit gegarandeerd wordt", zegt Jolanda. "Bij proeven worden planten gestrest waardoor ze nieuwe stoffen aanmaken en sterker worden". Zij riep de industrie op om aan de tuinbouwsector te denken bij de keuze van grondstoffen.

Andere inleiders gingen verder in op kansen en mogelijkheden voor de Agro-Foodsector. Zo riep Doede Binnema van HANNN ondernemers op om mee te doen aan de verschillende projecten die gestart zijn vanuit de verschillende topsectoren.

Alle informatie over het symposium kunt u vinden op www.food-circle.nl

Food Circle is in 2011 opgericht als platform dat technische en andere vraagstukken helpt oplossen voor bedrijven in de voedselindustrie. In het Noorden zijn honderden bedrijven actief in de Agro-Foodsector, die werk bieden aan ruim 15.000 mensen en een totale omzet hebben van zes miljard euro. Deels dankzij intensieve contacten met onderwijsinstellingen, deels door allianties te smeden tussen bedrijven onderling. Ook worden mogelijkheden gerealiseerd voor het financieren van onderzoeken naar innovaties.

Ondernemers, kennis en financiën komen niet vanzelf bij elkaar. HANNN zorgt er voor dat partijen elkaar weten te vinden. Daarmee stimuleert HANNN, dat zich ondermeer richt op Food en Nutrition, de economische ontwikkeling in het Noorden. Hierdoor wordt Noord-Nederland als Healthy Ageing-regio op de kaart van Europa gezet wat weer leidt tot nieuwe kansen voor innovatie door ondernemers.

Huisvesting tijdelijke arbeidsmigranten

Legale en goede huisvesting is als eerste in het belang van de werknemers, maar ook voor de werkgever en de omgeving. Goede regulering van de huisvesting voor arbeidsmigranten in de tuinbouw ziet de gemeente Emmen als randvoorwaarde voor een gezonde economie in deze sector. Daarom moet voor alle betrokkenen de spelregels over huisvesting duidelijk zijn. Want dan kan de gemeente handhaven en gedoogsituaties voorkomen.

Gemeenteraad wil zorgvuldig traject

Al een groot aantal jaren komen veel werknemers in het tuinbouwgebied uit het buitenland zoals uit Oost-Europese landen. Soms zorgen zij zelf voor een onderkomen maar vaak ook helpt de werkgever daarbij door te bemiddelen, zelf woonruimte te huren of te verhuren. Om goede, legale huisvesting van tijdelijke arbeidsmigranten in de tuinbouwclusters van Erica en Klazienaveen te reguleren, te faciliteren en te handhaven is de gemeente Emmen bezig beleid te ontwikkelen. De gemeenteraad heeft zich al eerder uitgesproken voor een zorgvuldig traject om het

huisvestingvraagstuk met de tuinbouwsector te regelen. Ondernemers in de sector hebben plannen om huisvestingsvoorziening in de tuinbouwgebieden te realiseren. Maar daarvoor is wel wijziging noodzakelijk in het ruimtelijke beleid van de gemeente Emmen. Er is nu een zogenaamd conceptbeleidskader opgesteld dat tot en met 20 november 2012 ter inzage ligt en waarop tot die datum reacties mogelijk zijn.

Huidige huisvestingsituatie onduidelijk

Onlangs werd een informatie- en inspraakavond gehouden in het Business Center Klazienaveen voor de tuinbouwsector. Daar gaven onder meer de wethouders Nynke Houwing-Haisma en Tom Sleeking toelichting op het voorgenomen beleid. Ongeveer veertig belangstellenden waren op deze meeting afgekomen waarbij niet alleen informatie werd gegeven maar ook vragen werden beantwoord in kader van de inspraak. De gemeente heeft zicht nodig op de huidige huisvestingssituatie om het beleid zo goed mogelijk toe te snijden en uitvoerbaar te maken. Uit de informatie van ondernemers is nog onvoldoende duidelijk geworden hoe de huisvesting nu plaatsvindt en in welke aantallen.

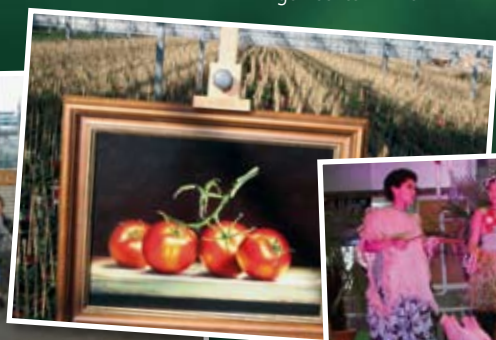
Daarom is het nodig dat de gemeente de huidige huisvestingssituatie in de tuinbouwgebieden in beeld krijgt. Op basis van informatie uit een inventarisatieronde en de inspraak zal het conceptbeleidskader zo nodig worden bijgesteld. Het beleid wordt naar verwachting in de eerste maanden van 2013 ter vaststelling aangeboden aan de raad.

De huisvesting, waarover in dit kader wordt gesproken, is bedoeld voor tijdelijke arbeidsmigranten, die op grond van een EU-paspoort of een tewerkstellingsvergunning legaal werkzaam zijn in de tuinbouwgebieden van Erica en Klazienaveen en hun hoofdverblijf elders hebben. De in dit beleidskader genoemde huisvestingsvormen zijn niet bedoeld voor arbeidsmigranten die elders werkzaam zijn of in een andere sector werkzaam zijn. Genoemde huisvesting is niet bedoeld voor arbeidsmigranten die zich permanent in Nederland vestigen. Deze mensen zijn aangewezen op de reguliere woningmarkt.

Kunst in de Kas, cultuursmullen in de tuinbouw

De 14e editie van Kunst in de Kas werd dit jaar gehouden in het tuinbouwcentrum Klazienaveen. In 8 kassen aan de Gantel en Strijp waren verschillende kunstvormen te zien en te horen. Meer dan honderd deelnemende kunstenaars waren actief tussen de bloemen en de paprika's. De bezoekers werden muzikaal verwend met de verschillende muziekstijlen. Zo was er de band Cluster met prachtige nummers van o.a. de Rolling Stones, the Kinks en Bob Dylan en het Saxofoonorkest Saxalot met een ware muziekexplosie.

De knutsel- en doe-kas voor kinderen was een ware attractie waarbij een schminkclown nog eens een extra accent gaf. Een Afrikaanse zang- en dansgroep gaf een wervelend optreden. Ook andere kunstvormen waren te aanschouwen zoals schilderijen en graffiti. Eén van de grondleggers van deze straatkunstvorm, Mike Fox, gaf een demonstratie. Kunst in de Kas werd geopend door wethouder Henk Jumelet. Dit jaar waren er weer duizenden bezoekers bij dit culturele evenement dat een mooie promotie is voor de tuinbouwsector in de gemeente Emmen.

Bezoek aan Floriade, gezellig en leerzaam

De wereldtuinbouwtentoonstelling Floriade wordt eens per tien jaar gehouden, dit jaar was dat in Venlo. Op een terrein van 66 hectare toonden 130 exposanten van over de hele wereld hun producten aan zo'n 20.000 bezoekers per dag. Reden voor de Stichting Tuinbouw Emmen en de RABO-bank Emmen-Coevorden om gezamenlijk een trip naar dit evenement te organiseren. Op 5 september ging het gezelschap, bestaande uit tuinders, toeleveranciers, adviseurs, medewerkers van de gemeente Emmen en provincie Drenthe per bus naar Venlo. Niet alleen om de Floriade te bezoeken maar ook om te netwerken en ervaringen uit te wisselen. De RABO-bank is wereldwijd betrokken bij de food- en agrimarkten en realiseerde op de Floriade in hun paviljoen de RABO-earthwalk, een halve wereldbol waar over het dak van de wereld kon worden gelopen. Belangrijk daarbij is de rol van ondernemers die een bijdrage leveren aan een duurzame wereld. Er werd een presentatie gegeven over een RABO-studie 'Floreren met flexibiliteit' waarin de situatie wordt geschetst van de Nederlandse tuinbouw op weg naar 2030. De inzending van de groente-fruit- en champignonsector bestaat uit een paviljoen, een buitenpresentatie en een restaurant, het huis van de smaak geheten. Daar worden de producten op een bijzonder aantrekkelijke manier gepresenteerd, kinderen en koks bereiden in het Kokkerelli Proeftheater de lekkerste hapjes. De organisatoren konden terugzien op een geslaagde dag of zoals RABO-accountmanager Coen van Eijk het samenvatte: "Een lange dag, maar nog te kort."

Eerst de route uitstippelen

Nieuwe dekwassers voor loonbedrijf Greenpride

Dekwasser in actie

Loonbedrijf Greenpride uit Klazienaveen heeft door de toenemende vraag het machinepark uitgebreid met twee automatische dekwasininstallaties. Met vijf borstelmachines is Greenpride nu één van de grotere loonwerkers in de Nederlandse glastuinbouw en daarnaast actief in Duitsland, Polen en Oostenrijk. Erwin Hebels, eigenaar van

Loonbedrijf Greenpride, merkt dat ondanks de druk op de rendementen in de sector steeds meer tuinders de keuze maken om hun kasdek regelmatig te borstelen. "1% lichtverlies betekent 1% productieverlies", legt Erwin uit. "Het heeft direct effect op het rendement van de onderneming, vandaar dat er weinig tuinders zijn die het dekwassen uitstellen of maar een jaartje overslaan." Voor borstelen met een automatische installatie is een serviceraail nodig. Is die niet aanwezig, dan kan Loonbedrijf Greenpride toch volgens de arbo-voorschriften borstelen met een mobiel hoogwerkplateau. Er moet dan wel naast de kas voldoende ruimte zijn. Naast kasdekreiniging is Greenpride ook gespecialiseerd in het machinaal krijten en het reinigen van de binnenkant van de kas.

Sponsors van de Stichting Tuinbouw Emmen 2012

Hoofdsponsor: Rabobank Emmen-Coevorden

Accountants:

Alfa Accountants en Adviseurs
Flynth Accountants en Adviseurs

Klazienaveen
Emmen

Afzet:

Sierteelt: FloraHolland
Groenten: Delicious
Haluco BV

Eelde
Nieuw Amsterdam
Nieuw Amsterdam

Afvalverwerking:

Van Ganswinkel Noord Nederland

Stadskanaal

Collectief vervoer:

Transpa Emmen BV

Erica

Internetdiensten:

X-Interactive Internetdiensten

Klazienaveen

Toeleveringsbedrijven:

Coöperatie Horticoop U.A.
Arend Sosef
Beuker Produktie&Handel BV
Voka BV

Klazienaveen
Honselersdijk
Klazienaveen
Erica

Uitzendbureau

AB Oost
Kester Uitzendbureau BV

Klazienaveen
Erica

Loonbedrijf

Loonbedrijf Greenpride BV

Klazienaveen

Voorlichting en advies:

MarTon Assurantien

Klazienaveen

Waterschap:

Hunze en Aa's

Veendam